

МОНГОЛ УЛСЫН БАНКНЫ САЛБАР ДАХЬ МӨНГӨ УГААХ ЭРСДЭЛЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ БОЛОМЖ, ТҮҮНД НӨЛӨӨЛӨХ ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН СУДАЛГАА

Бакалавр:

Монгол Улсын Их Сургуулийн - Эдийн
Засгийн Сургууль

2007 он Банк – Санхүү

Магистр:

Санхүү Эдийн Засгийн Их Сургууль

2018 он Бизнесийн удирдлага

Доктор:

Санхүү Эдийн Засгийн Их Сургууль

2025 он Бизнесийн удирдлага

Доктор

Санхүү Эдийн Засгийн Их Сургууль

Санхүүгийн Удирдлагын Тэнхим

Ахлах Багш

“Монгол Улсын банкны салбар дахь мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх боломж, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн судалгаа ” Докторын судалгааны ажил, СЭЗИС, УБ хот, 2025.04.01

“The Effects of Preventive Measures on Money-Laundering Risk in Mongolia’s Banking Sector” Pakistan Journal, Malaysia, 2024.12.10

https://pjlss.edu.pk/pdf_files/2024_2/19078-19089.pdf

“Монгол Улс саарал жагсаалтад орсноор эдийн засагт үзүүлэх нөлөө” Монголын залуу судлаачдын холбоо ба Монголын эдийн засгийн бизнесийн салбарын залуу эрдэмтний холбооноос зохион байгуулсан “Хүрэл Тогоот-2024”, ШУТИС, ОУЭШХ, УБ хот, 2024.11.10

“Money Laundering Risk: Bank Effect Factors” Монголын залуу судлаачдын холбоо ба Монголын эдийн засгийн бизнесийн салбарын залуу эрдэмтний холбооноос зохион байгуулсан “7 Days of Mongolian Innovation”, ХААИС, ОУЭШХ, УБ хот, 2024.04.23

Энхбаяр ТАМИР док (Ph.D)., ахлах багш

1. Судалгааны үндэслэл
2. Судалгааны ажлын зорилго, зорилт
3. Судалгааны судлагдахуун, хамрах хүрээ
4. Судалгааны арга зүй
5. Судалгааны онол арга зүй
6. Шинжилгээний үр дүн
7. Дүгнэлт
8. Санал зөвлөмж
9. Номзүй

Монгол Улсын саарал жагсаалтад орсон үйл явцын он цагийн хэлхээ

2016 оны Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ:

- залилан
- байгаль орчны эсрэг гэмт хэрэг
- татвараас зайлсхийх
- авлигын гэмт хэрэг

Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний дутагдал

- МУТС-тай холбоотой салбаруудыг бүрэн хамруулж чадаагүй.
- Терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэл дутагдалтай.

2020 оны Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ:

- Бодитой бөгөөд салбаруудыг бүрэн цогцоор хамруулж үнэлэхийг зорин ажиллаж байна.
- Банкны салбарын эрсдэлийн үнэлгээ нь Үндэсний мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх эмзэг байдалд шууд нөлөөлж байна.

Хувьсан өөрчлөгдөж буй эрсдэл:

- Шинэ техник, технологи
- Цахим сүлжээ ашиглалт
- Цоо шинэ арга хэлбэр

Нөхцөл байдалтай уялдуулан эрсдэлээ үнэлэх:

- Иймд хувьсан өөрчлөгдөж буй нөхцөл байдалд соргог байж, нөхцөл байдалд уялдуулан тогтмол эрсдэлээ үнэлж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авдаг байх хэрэгтэй.

2025 оны Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээ?

Зөвхөн үр дүнтэй байдлыг үнэлэнэ.

Эх сурвалж: Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures, APG 2017, p152-157

Мөнгө угаах эрсдэлийг үүсгэх гэмт хэрэг

Өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргүүд

Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих;

Албан тушаалаа урвуулан ашиглах;

Хахууль авах;

Залилан;

Цахим мэдээлэлд хууль бусаар халдах

Гадаад улсаас гаралтай хууль бус мөнгөн хөрөнгийг

МУ-ын санхүүгийн

системээр дамжуулан угаах.

Дунд эрсдэлтэй суурь гэмт хэргүүд

Завших;

Хууль бусаар ашигт малтмал хайх;

Татвар төлөхөөс зайлсхийх;

Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль

бусаар ашиглах;

Улсын хилээр хууль бусаар бараа нэвтрүүлэх

Бага эрсдэлтэй суурь гэмт хэргүүд

Хулгайлах;

Мал хулгайлах

Эх сурвалж: (APG, AML & CTF measures in Mongolia, 2017)

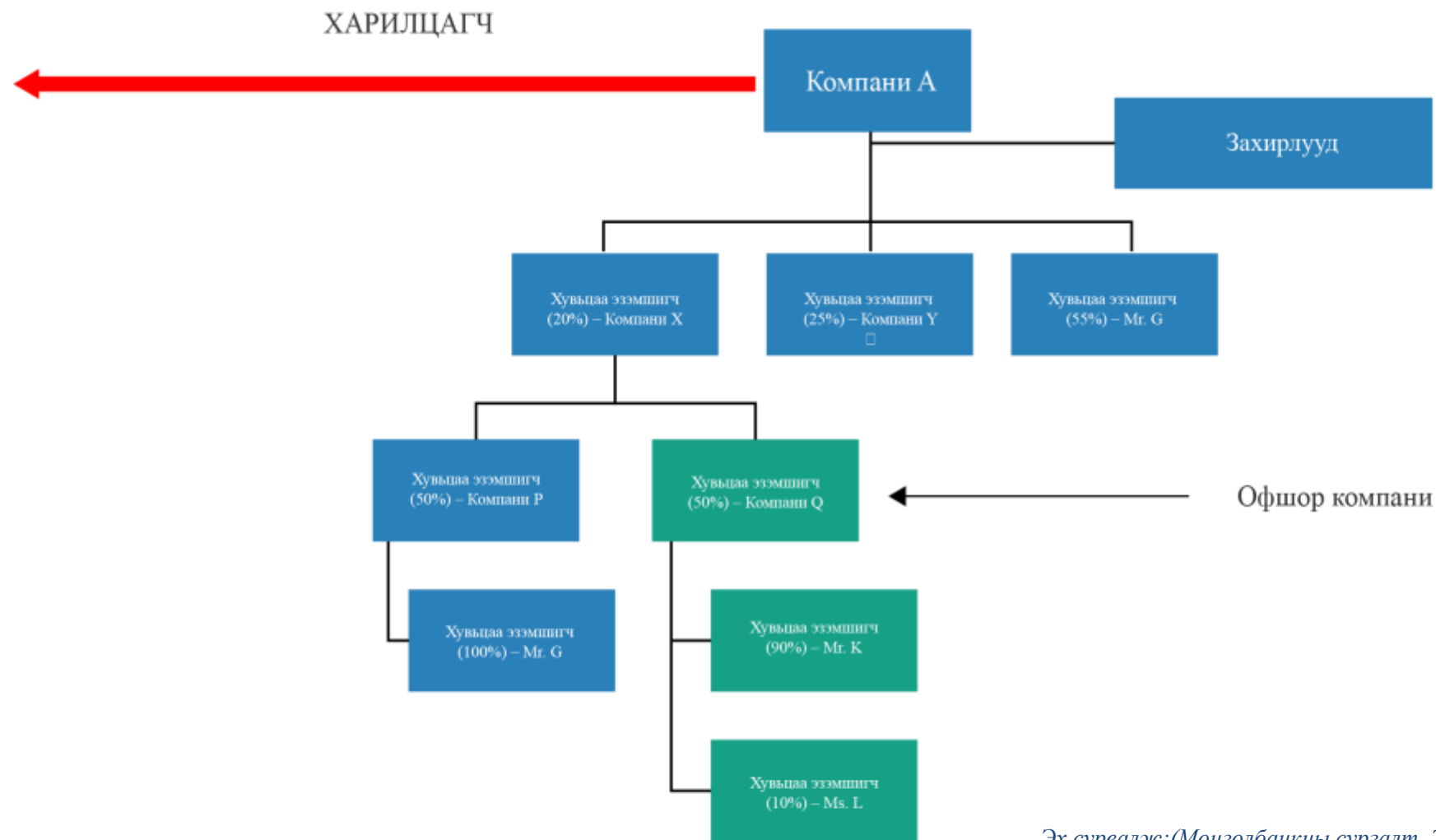

Монгол Улсад тохиолдсон суурь гэмт хэрэг

БАНК

Судалгааны бүтцийн диаграмм

Судалгааны асуулт

"Монгол Улсын банкны салбар дахь мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх үр дүнтэй стратеги, амжилттай хэрэгжүүлэхэд ямар хүчин зүйлс нөлөөлж байна вэ?"

Судалгааны зорилго, зорилт

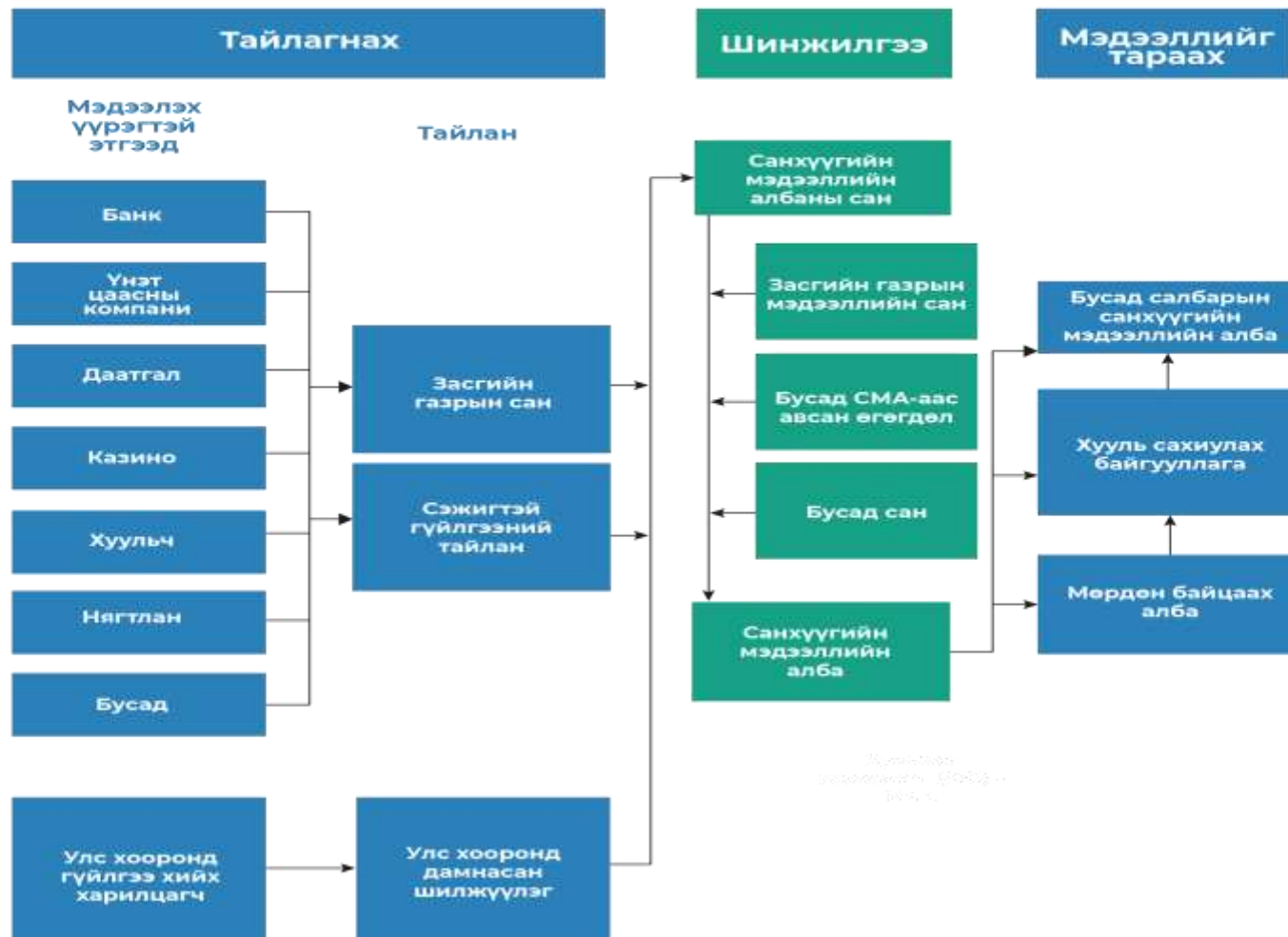
Монгол Улсын банкны салбар дахь мөнгө угаах эрсдэлд нөлөөлөх хүчин зүйлсийг бүтэцлэгдсэн тэгшитгэлийн загвар (Structural Equation Model) ашиглан тодорхойлж, мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх стратегийг боловсруулахад судалгааны ажлын зорилго оршино.

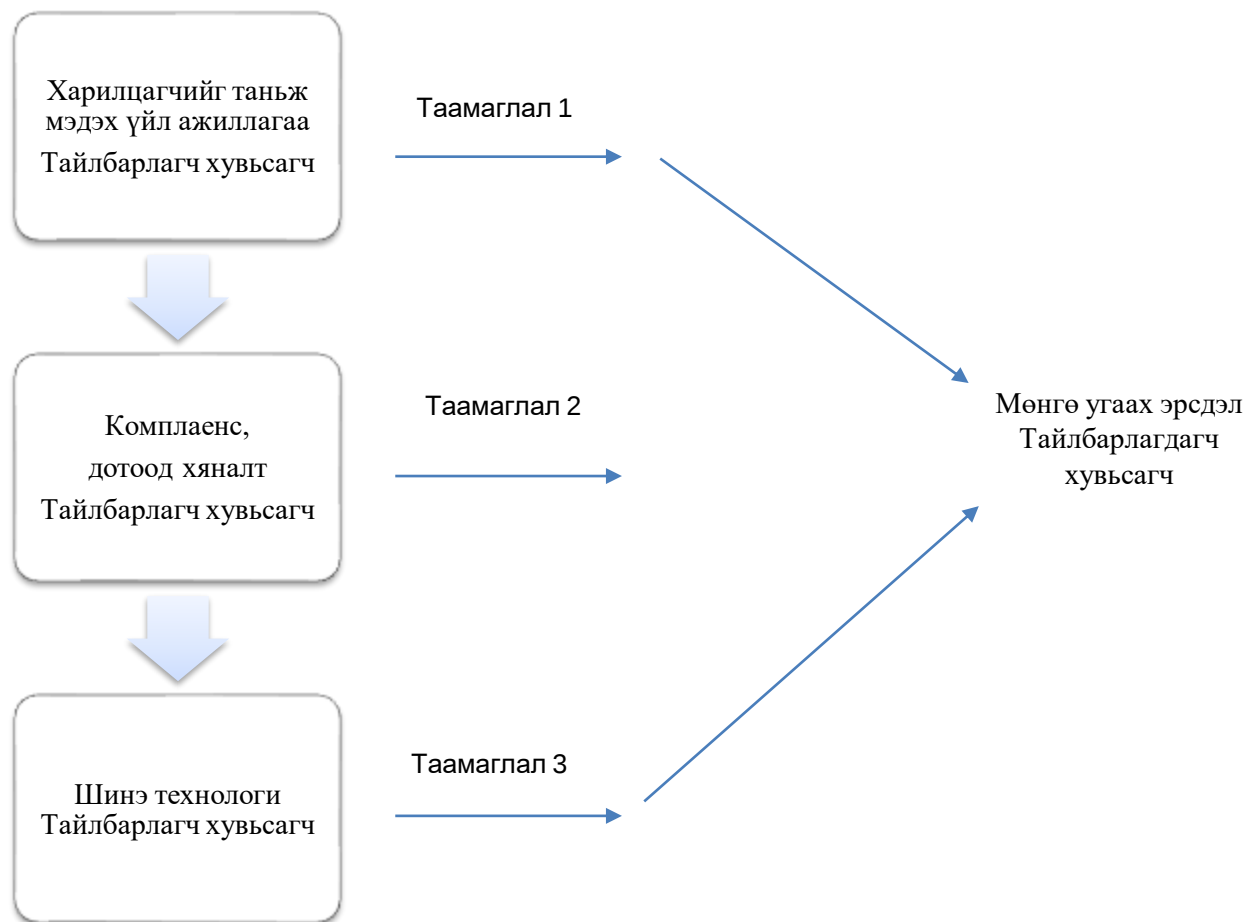

Судалгааны хамрах хүрээ, судлагдахуун

Санхүүгийн Мэдээллийн Албаны мэдээлэх явц

Дараах таамаглалууд нь эрсдэлийн үнэлгээ, эрсдэлийн удирдлагын онолын зарчимд тулгуурласан бөгөөд банкны салбар дахь эрсдэлүүдийг тодорхойлох, хэмжих, удирдах, хянах үйл ажиллагааг чухал болохыг онцолж харуулсан юм.

Нэгдүгээр таамаглал (H1) нь харилцагчийг таньж мэдэх (KYC, CDD, EDD) үйл ажиллагааг сайжруулснаар банкны салбар дахь мөнгө угаах эрсдэлийг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх чадвар нэмэгдэнэ.

Хоёрдугаар таамаглал (H2) нь дотоод хяналт, комплаенсын үйл ажиллагааг сайжруулснаар мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхэд эерэг нөлөөтэй.

Гуравдугаар таамаглал (H3) нь дижитал технологи, шинэлэг шийдлүүдийг нэвтрүүлж, мэдээллийг архивлах, хяналтын механизмыг сайжруулснаар банкны салбар дахь мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах чадварт эерэг нөлөөтэй.

Судлагдахуун ба судлагдсан байдал

Олон улсын мөнгө угаах эрсдэлийн эсрэг үйл ажиллагааны байгууллагууд

Office of Foreign Assets Control
Гадаадын хөрөнгийг хянах алба нь АНУ-ын Сангийн яамны санхүүгийн тагнуул, шийдвэр гүйцэтгэх алба юм. Энэ нь АНУ-ын үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлогын зорилтыг дэмжих зорилгоор эдийн засаг, худалдааны хориг арга хэмжээг удирдаж, хэрэгжүүлдэг.

Financial Action Task Force (ФАТФ)
нь 1989 онд Парис хотноо болсон "Их 7"-ын уулзалтаас дэлхийн томоохон орнуудын засгийн газрын тэргүүнүүдийн гаргасан санаачилгаар анх үүсгэн байгуулагдсан

National Crime Agency
Government agency

Үндэсний гэмт хэрэгтэй тэмцэх газар нь Нэгдсэн Вант Улсын үндэсний хууль сахиулах байгууллага юм. Энэ бол Их Британийн зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг тэргүүлэх агентлаг юм. хүн, зэвсэг, мансууруулах бодисын наймаа; кибер гэмт хэрэг; болон бүс нутгийн болон олон улсын хил дамнасан эдийн засгийн гэмт хэрэг, гэхдээ аливаа гэмт хэргийг мөрдөн шалгах үүрэг бүхий газар болно.

1950

1974

1989

1999
2021

2013

The Basel Committee

Банкны хяналт шалгалтыг Базелийн хороо нь Арван Бүлгийн Төв банкны ерөнхийлөгч нарын 1974 онд байгуулсан банкны хяналт шалгалтын байгууллагуудын хороо юм. Хороо 2009 онд гишүүнчлэлтээ өргөжүүлж, дарга нь 2014 онд дахин өргөжүүлжээ

The Wolfsberg Group

Вольфсберг Групп бол д арван гурван банкны нэгдл нийгэмлэг юм. Энэ байгуу зорилго нь мөнгө угаахтай тэмцэх, харилцагчаа таньж мэдэх, терроризмыг санхүүжүүлэх бодлогын эсрэг санхүүгийн салбарын стандартыг боловсруулдаг.

	Санхүүгийн гэмт хэрэг	Зохицуулалтын хүрээ		
Суурь сэдэв	Санхүүгийн гэмт хэрэг	Мөнгө угаах эрсдэл	Банкны салбар	Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх хандлага
Бодит судлагдсан байдал	- Цагаан захтны гэмт хэрэг - Залилангийн гурвалжин	Олон улсын худалдаанд суурилсан мөнгө угаалт, кейс тохиолдол (ФАТФ, Дэлхийн банк)	Эрсдэлд суурилсан хандлага Эрсдэлийн үнэлгээ гол хүчин зүйлс Эрсдэлийг бууруулах онол Эрсдэлээс сэргийлэх онол Эрсдэлийн удирдлагын онол	- Харилцагчийг таньж мэдэх - Харилцагчийг шалган нягтлах - Байгууллагын засаглал, Комплаенсын удирдлага ба мөнгө угаах гэмт хэргийн эсрэг хуулийн зохицуулалт
Онолын хамрах хүрээ	Шүүн тунгаах шийдвэр гаргах онол Системийн ба мөнгө угаах эрсдэлийн харилцаа	Эдийн засгийн гэмт хэргийн “ульж буй чоно” онол	Агентын онол Тоглоомын онол Шүүн тунгаах шийдвэр гаргах зарчим	- Байгууллага хоорондын хамтын ажиллагаа буюу бизнес харилцаа - Мөнгө угаах эрсдэлийн эсрэг зохицуулалтын үр дүнд нөлөөлсөн онолууд
Шинжилгээний арга зүй	Монгол Улсын өнөөгийн нөхцөл байдлын шинжилгээ	Баримт бичиг цуглуулах арга зүй Олон улсын банкуудын кейс харьцуулсан шинжилгээ	Комплаенсын бэлэн байдал Банкны ажилтны бэлэн байдал	- Асуулгын арга зүй - Тоон болон чанарын хосолсон шинжилгээ

PESTLE шинжилгээний үр дүн (аюул)

		Үр нөлөө				
Чухал байдал		1	2	3	4	5
	1					
	2					
	3					
	4				P1,E1,P2	S2
	5				L2	L1,E2

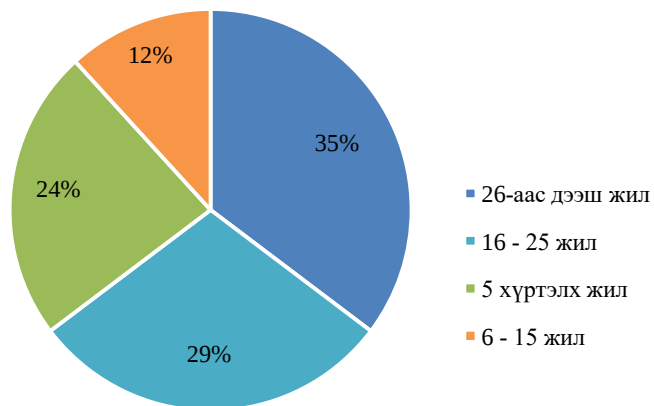
PESTLE шинжилгээний үр дүн (боломж)

Хүчин зүйл	Нэр	Чухал байдал /Priority/	Нөлөө /Significant impact/	Priority Index	Боломж/Аюул
T2	Кибер аюулгүй байдал ба мөнгө угаахын эсрэг (AML) систем	4	5	20	Боломж
L1	Авлигын тухай хууль ба зохицуулалт	5	5	25	Боломж

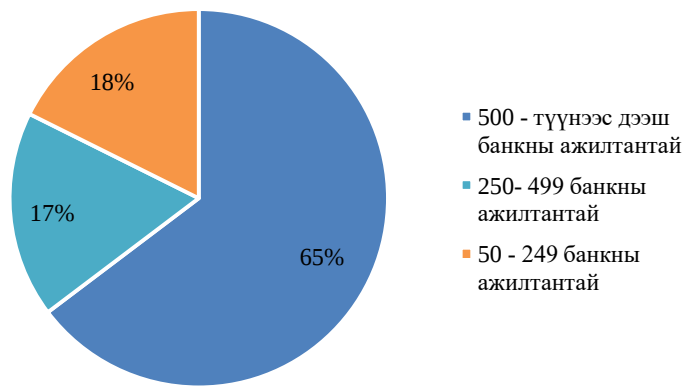
Шинжилгээний үр дүн

Банкуудын үйл ажиллагаа эрхэлсэн хугацаа

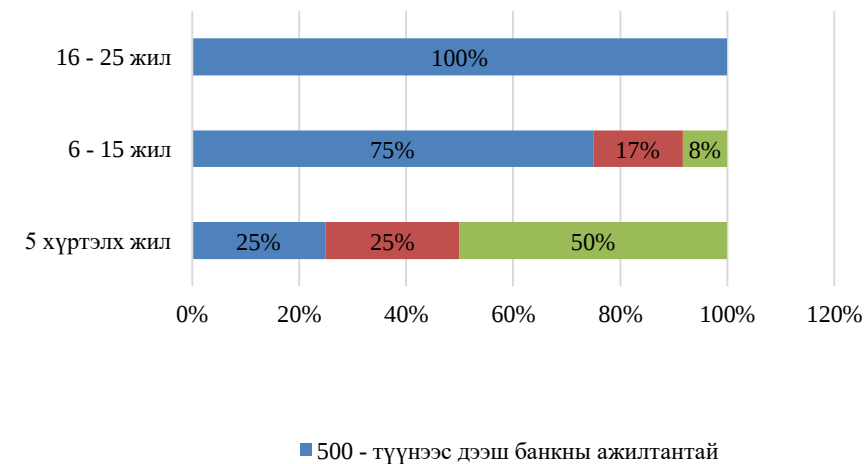
Банкуудын ажилтны тоо

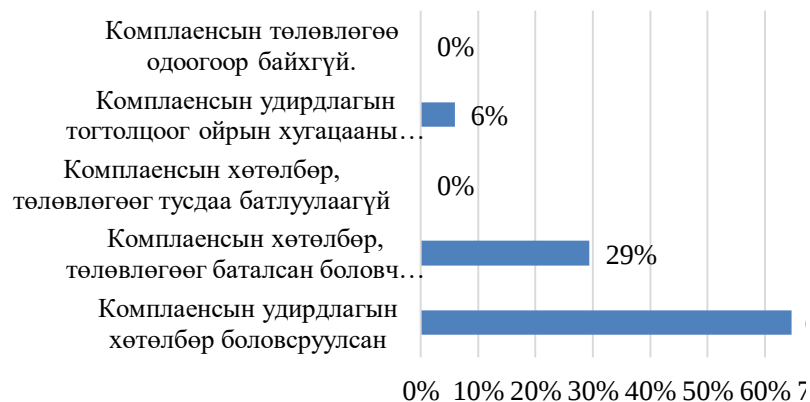
Комплаенсын удирдлагыг хэрэгжүүлэхэд тулгардаг сорилт, бэрхшээл

Комплаенс нэгжийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй хугацаа ба ажилтны тоо

Комплаенсын хөтөлбөр төлөвлөгөө

Комплаенсын удирдлагын технологийн хэрэглээ

№	Асуултын бүлэг	Хариултууд
1	Мөнгө угаах гэмт хэрэгт юу нөлөөлөх вэ? урьдчилан сэргийлэх хүчин зүйлс нь юу вэ?	- Хуулийн тодорхойлолт тодорхой бус, хууль эрх зүйн орчин хангалтгүй, хуулийн хариуцлага байхгүй, хууль тогтоомж ФАТФ-ийн зөвлөмждөө нийцдэггүй - Харилцагч мөнгө угаах эрсдэлийн талаар ойлголтгүй - Хүний нөөц нь чадвартай байх, түүнийг бодлогын түвшинд бэлтгэх - Байгууллагын засаглал, соёл, удирдлага - Сэжигтэй гүйлгээг сэжиглэж буй мэргэжлийн шалгуур үзүүлэлт гүйлгээний хэв шинж түүний тухай ойлголт (динамик болон статик эрсдэл), СМА-ны хараат бус байдал - Ажилтны ёс зүй, мэдлэг, ур чадвар - Хууль, хүчний байгууллагын албан хаагчдын мэдлэг, ур чадвар - Төрийн дэмжлэг хэрэгтэй - Мөнгө угаах эрсдэл тасралтгүй үргэлжилдэг - Зохицуулагч байгууллагууд хууль, бодлогоор дэмжих хэрэгтэй

№	Асуултын бүлэг	Хариултууд
2	Мөнгө угаах гэмт хэргийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхэд банк ямар сорилт, бэрхшээлтэй нүүр тулж байна?	- Харилцагчаа таньж мэдэхэд хүндрэлтэй - Төрийн байгууллагад мэргэжлийн арга зүй, чиг баримжаа байхгүй - Харилцагчийг өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлсон хар жагсаалт байхгүй - Төрийн байгууллагын бүртгэлийн систем нь ашиглахад төвөгтэй (emongolia, opendata), олон улсын стандартад нийцдэггүй тул нэгдсэн дотоодын систем байх - Сэжигтэй гүйлгээний талаар мэдээлэхэд үр дүнгийн талаар хариу өгдөггүй (Эргэх холбоо хангалтгүй) - Төрийн байгууллагууд хоорондоо ойлголцдоггүй, мөн банк төрийн байгууллагууд хоорондоо ойлголцдоггүй тул хамтын ажиллагаагаа нэмэгдүүлэх

№	Асуултын бүлэг	Хариултууд
3	Мөнгө угаах гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэхэд дутагдалтай байгаа хүчин зүйлс нь юу вэ?	- Хиймэл оюун ухаанд суурилсан технологи хэрэгтэй, программ хангамж - Байгууллага засаглалын соёлтой байх - Техник, технологийг тасралтгүй сайжруулах, технологи дээр суурилсан хяналтын аргыг нэвтрүүлэх - Банкны албан нэгжүүд хамтран ажиллах - Авч хэрэгжүүлж буй аливаа арга хэмжээ нь олон улсын стандарттай нийцэж байх - Комплаенсын салбарын судалгаа хийх, хэлэлцүүлэг, эрдэм шинжилгээний хурал зохион байгуулах - Иргэд, аж ахуйн нэгж, ЖДҮ-г мөнгө угаах эрсдэлийн талаар мэдээлэл боловсролтой болгох

Кейс харьцуулсан судалгаа

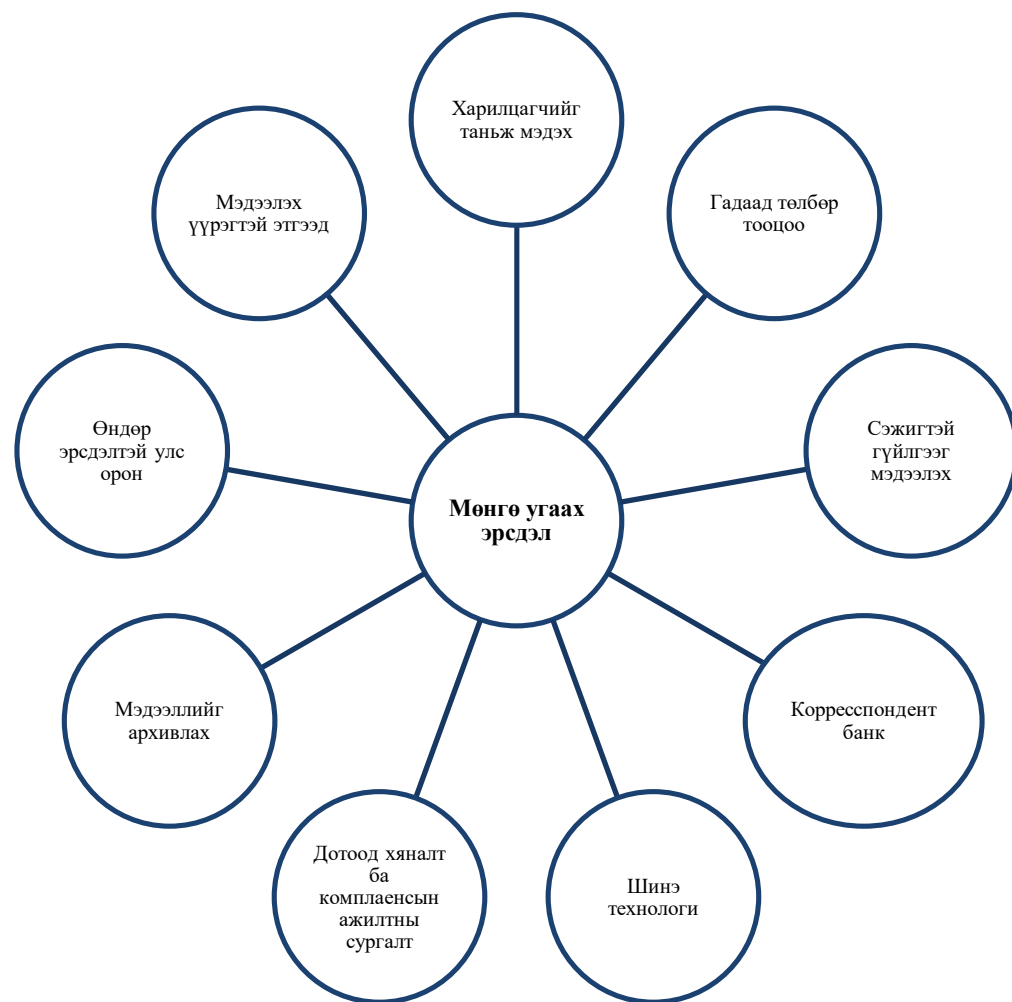

Өндөр хөгжилтэй орнуудын тэргүүн туршилага бүхий кейс

Хөгжлийн түвшин өндөр, эдийн засгийн хүчин чадал сайтай орнуудын хувьд ФАТФ-ийн шууд хэрэгжилтийн үнэлгээг хангаж ажиллаж байгаа нь ихэнх тохиолдолд хууль эрх зүйн талаас гэмт хэргийг илрүүлэх заалтуудыг биелүүлж, хянан шийдвэрлэж байгаатай холбоотой байдаг.

Мөн төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа нэгдмэл, засгийн газар, зохицуулагч байгууллага, банкны салбар дахь харилцагчийн нэгдсэн мэдээллийн сан систем нь тасралтгүй хөрөнгө оруулалт хийх дижитал бэлэн байдал хангаж ажиллаж байгаа нь мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх давуу тал болж байна гэж дүгнэлээ.

Мөнгө угаах эрсдэлд нөлөөлөх банкны хариу үйлдлийг илэрхийлэх хүчин зүйл, ФАТФ-ын урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа хэсгийн бүлгүүд

Энд MLR нь мөнгө угаах эрсдэлийг, CDD нь харилцагчийг таньж мэдэх, RK нь мэдээллийг архивлах үйл ажиллагаа, CB нь корреспондент банкны үйл ажиллагаа, WT нь төлбөрийн шилжүүлгийг, ROT нь сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх, NT нь шинэ технологи, CCT нь дотоод хяналт/комплаенс/сургалт, HRC нь өндөр эрсдэлтэй улс, DNFP нь санхүүгийн байгууллагын МҮЭ-ийн хамтын хяналт /мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд/ гэсэн хүчин зүйлсийг тайлбарлана (Jaffery & Mughal, 2020). Судалгаа нь нийт 42 асуулттай бөгөөд үүний 8 нь ерөнхий мэдээлэл авах, 34 нь хүчин зүйлийн мэдээлэл авах зорилготой.

Судалгааны ажлын хувьд асуулгын аргаар банкны салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй 11 банкны түүврээс цуглуулсан болно. Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх хүчин зүйлсийг банкны салбар дахь комплаенсын ажилтан буюу субъектив талаас нь судлах зорилготой ба хүчин зүйлсийг судлахдаа банкуудын ажилтнуудыг нэгэн зэрэг хамруулах боломжтой байгаа нь судалгааны зорилго зорилтуудыг шинжилгээ хийх оновчтой арга зүй гэж үзлээ.

$$MLR = \alpha + \sum_{i=1}^9 \beta_i X_i + e \quad [1]$$

- MLR хамаарах хувьсагчийг харуулсан хэсэг (мөнгө угаах эрсдэл),
- X_i ($X_1 \sim X_9$) 9 бие даасан тайлбарлагч хувьсагч (урьдчилан сэргийлэх хэмжилт, МУТСТ холбоотой),
- β_i ($\beta_1 \sim \beta_9$) 9 тайлбарлагч хувьсагчдын кофицентууд,
- α бол хоорондын огтолцол ба e алдааны тайлбарыг илэрхийлнэ.

$$MLR = \alpha + \beta_1 CDD + \beta_2 RK + \beta_3 CB + \beta_4 WT + \beta_5 ROT + \beta_6 NT + \beta_7 CCT + \beta_8 HRC + \beta_9 DNFP + e$$

[2]

Стандартчилагдсан фактор шинжилгээ

	Rotated Component Matrix ^a					
	Component					
	1	2	3	4	5	6
MLR1				0.787		
MLR2				0.764		
MLR3						
CDD1	0.554					
CDD2						
CDD3						
RK1	0.698					
RK2						
RK3	0.573					
CB1	0.735					
CB2	0.714					
CB3	0.697					
WT1		0.690				
WT2		0.809				
WT3		0.717				
ROT1		0.590				
ROT2						
ROT3	0.569	0.516				
NT1				0.521		
NT3						
CCT1			0.736			
CCT2			0.713			
CC3			0.716			
HRC1					0.786	
HRC2					0.640	
HRC3					0.655	
DNFP1						0.650
DNFP2						0.775
DNFP3						0.841

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Эх сурвалж: (Судлаачийн боловсруулснаар, 2025)

Хувьсагчдын хамаарлын умга (Pearson корреляцийн шинжилгээ)

	CDD	RK	CB	WT	ROT	NT	CCT	HRC	DNFP
MLR	0.735**	0.613**	0.625**	0.560**	0.652**	0.638**	0.657**	0.486**	0.443**

Хүчин зүйлс хоорондын хамаарлын шинжилгээ

Correlations				
		WT	CCT	ROT
WT Төлбөрийн шилжүүлэг	Pearson Correlation	1	0.627**	0.765**
	Sig. (2-tailed)		<.001	<.001
	N	115	115	115
CCT Дотоод хяналт ба комплаенс	Pearson Correlation	0.627**	1	0.616**
	Sig. (2-tailed)	<.001		<.001
	N	115	115	115
ROT Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх	Pearson Correlation	0.765**	0.616**	1
	Sig. (2-tailed)	<.001	<.001	
	N	115	115	115

Банкны хэмжээ мөнгө угаах эрсдэлд нөлөөлсөн талаар шинжилгээний үр дүн

	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t-value
(Constant)	0.970 (0.291)		3.342
CDD	0.373 (0.103)	0.418	3.621***
RK	0.015 (0.09)	0.017	0.171
CB	0.084 (0.095)	0.089	0.876
WT	-0.166 (0.09)	-0.191	-1.845
ROT	0.286 (0.109)	0.300	2.629***
NT	0.069 (0.089)	0.079	0.767
CCT	0.151 (0.083)	0.176	1.807*
HRC	-0.077 (0.077)	-0.084	-0.995
DNFP	0.018 (0.056)	0.024	0.313
Size of Bank (0=top 5 banks)	-0.272	-0.158	-2.526**
N= 115, R Square = 0.641, F= 18.57			

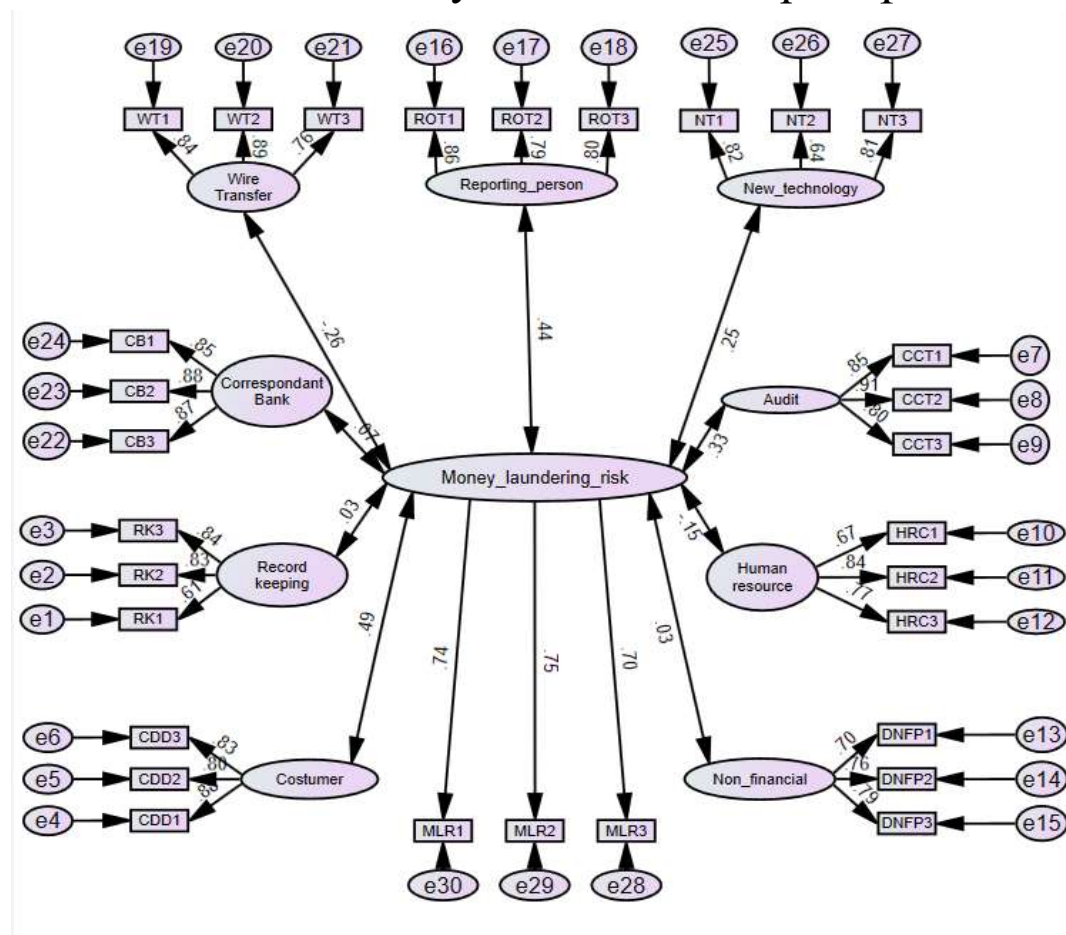
Регрессийн шинжилгээний үр дүн

	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t-value	Tolerance	VIF
(Constant)	0.813 (0.291)		2.797		
CDD	0.377 (0.106)	0.423	3.576***	0.260	3.854
RK	0.000 (0.092)	0.001	0.005	0.361	2.771
CB	0.047 (0.097)	0.050	0.484	0.339	2.946
WT	-0.144 (0.092)	-0.165	-1.569	0.327	3.061
ROT	0.279 (0.112)	0.293	2.504***	0.266	3.764
NT	0.085 (0.091)	0.097	0.935	0.331	3.021
CCT	0.189 (0.084)	0.221	2.249**	0.377	2.652
HRC	-0.073 (0.079)	-0.080	-0.928	0.485	2.063
DNFP	0.018 (0.058)	0.024	0.306	0.566	1.768
N=115, R Square=0.619, F =18.954***					

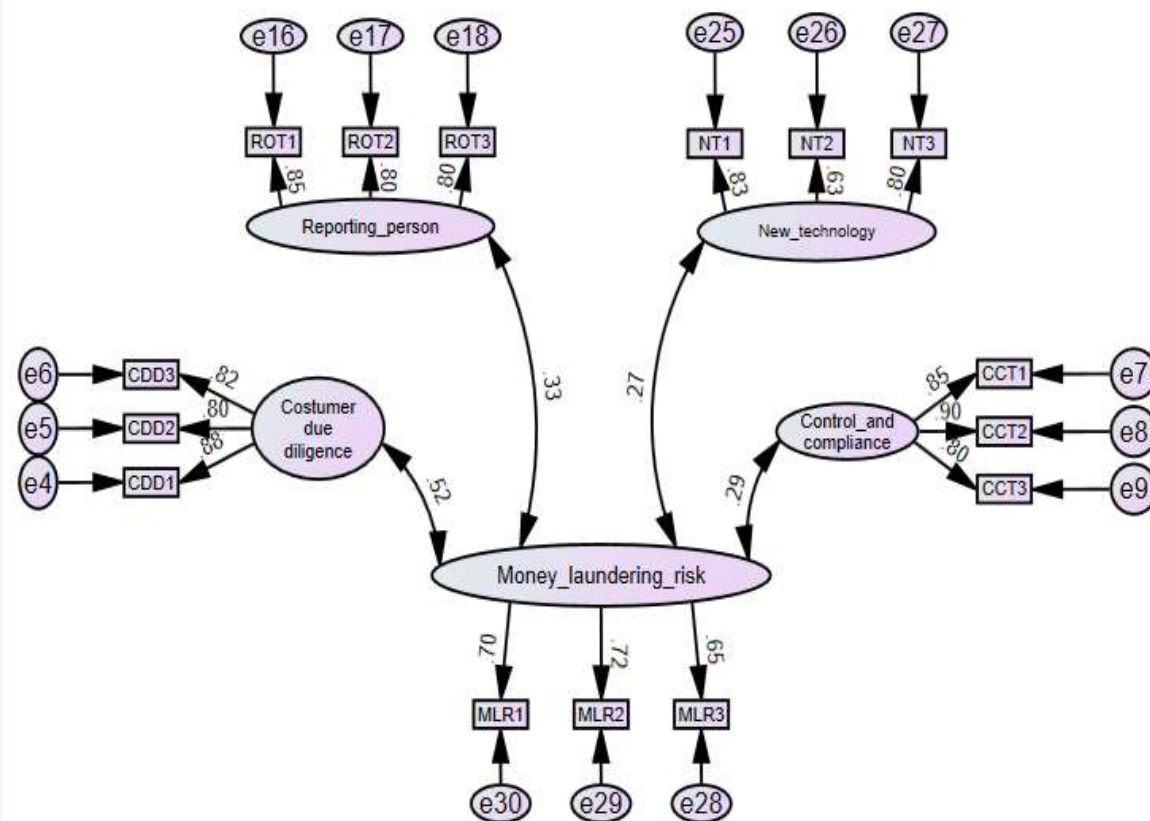
Найдвартай байдлын шинжилгээ

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
MLR	38.3755	31.590	0.744	0.929
CDD	38.2014	30.027	0.854	0.924
RK	38.3288	30.853	0.767	0.928
CB	38.1116	30.952	0.773	0.928
WT	38.1983	30.690	0.747	0.929
ROT	38.1550	30.888	0.801	0.927
NT	38.4481	30.214	0.808	0.926
CCT	38.2709	30.332	0.775	0.928
HRC	38.4648	31.452	0.687	0.932
DNFP	38.8073	31.081	0.550	0.942

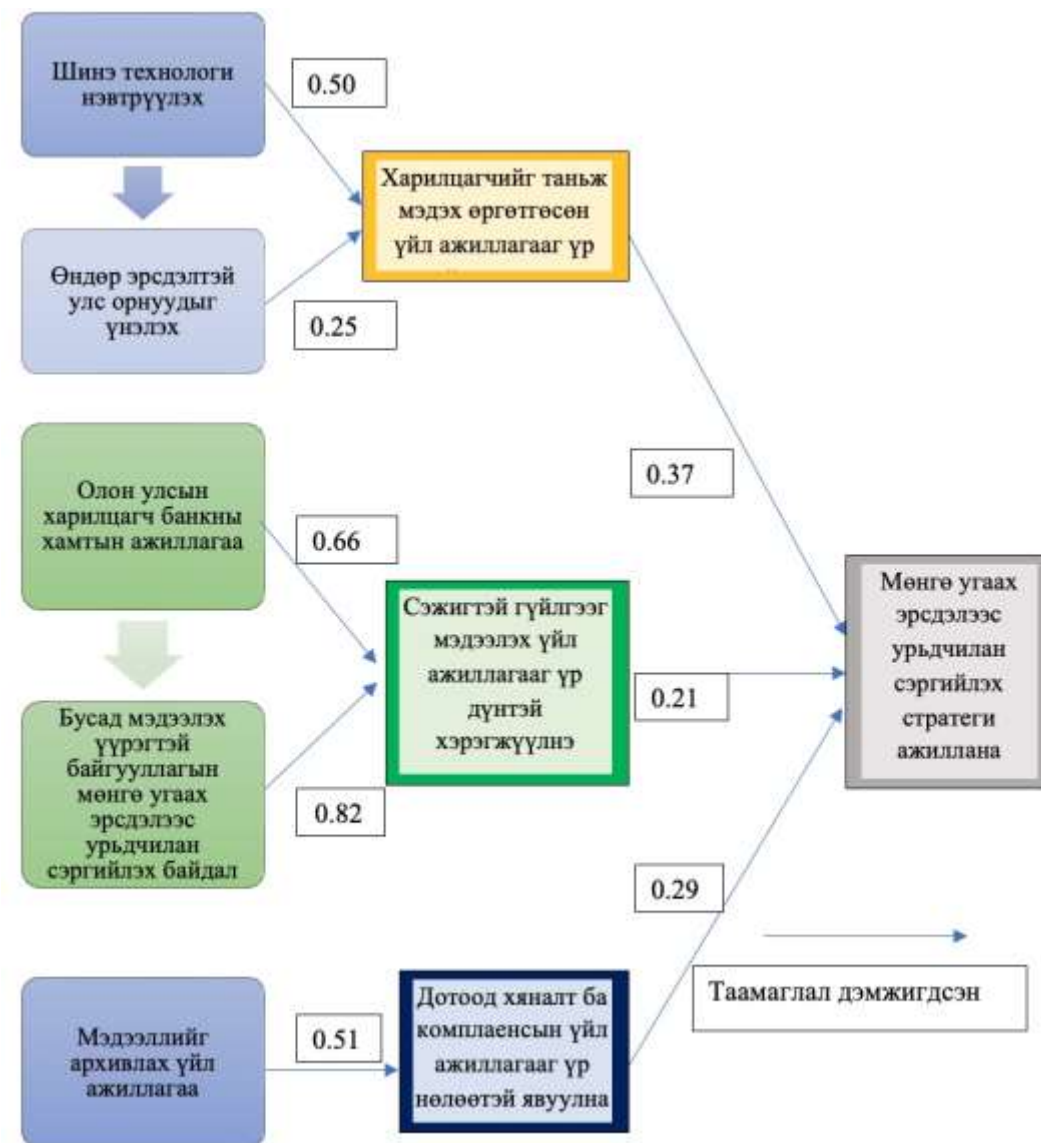
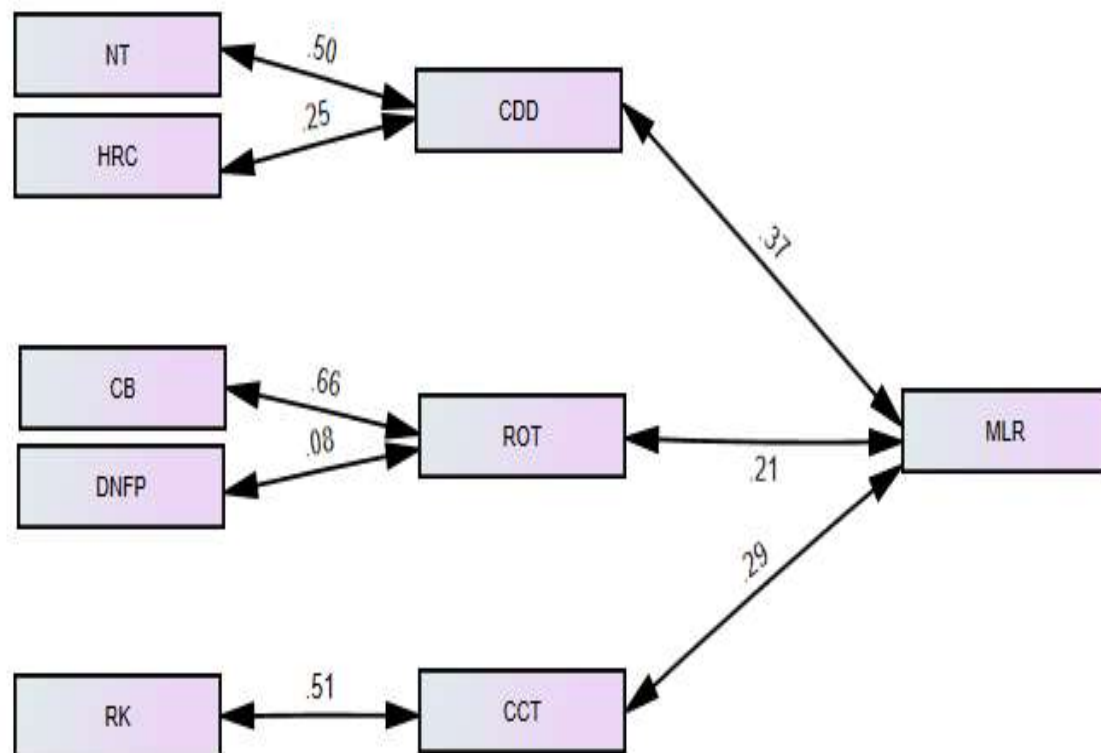
Хэмжилтийн болон судалгааны загварын үнэлгээ

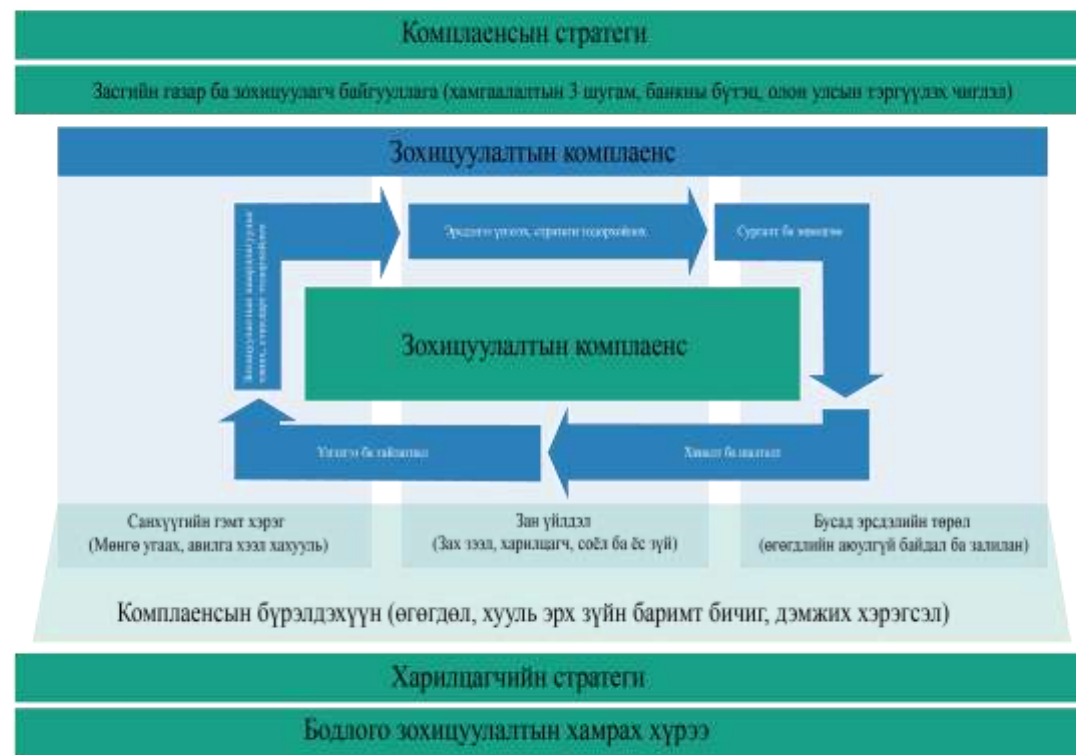
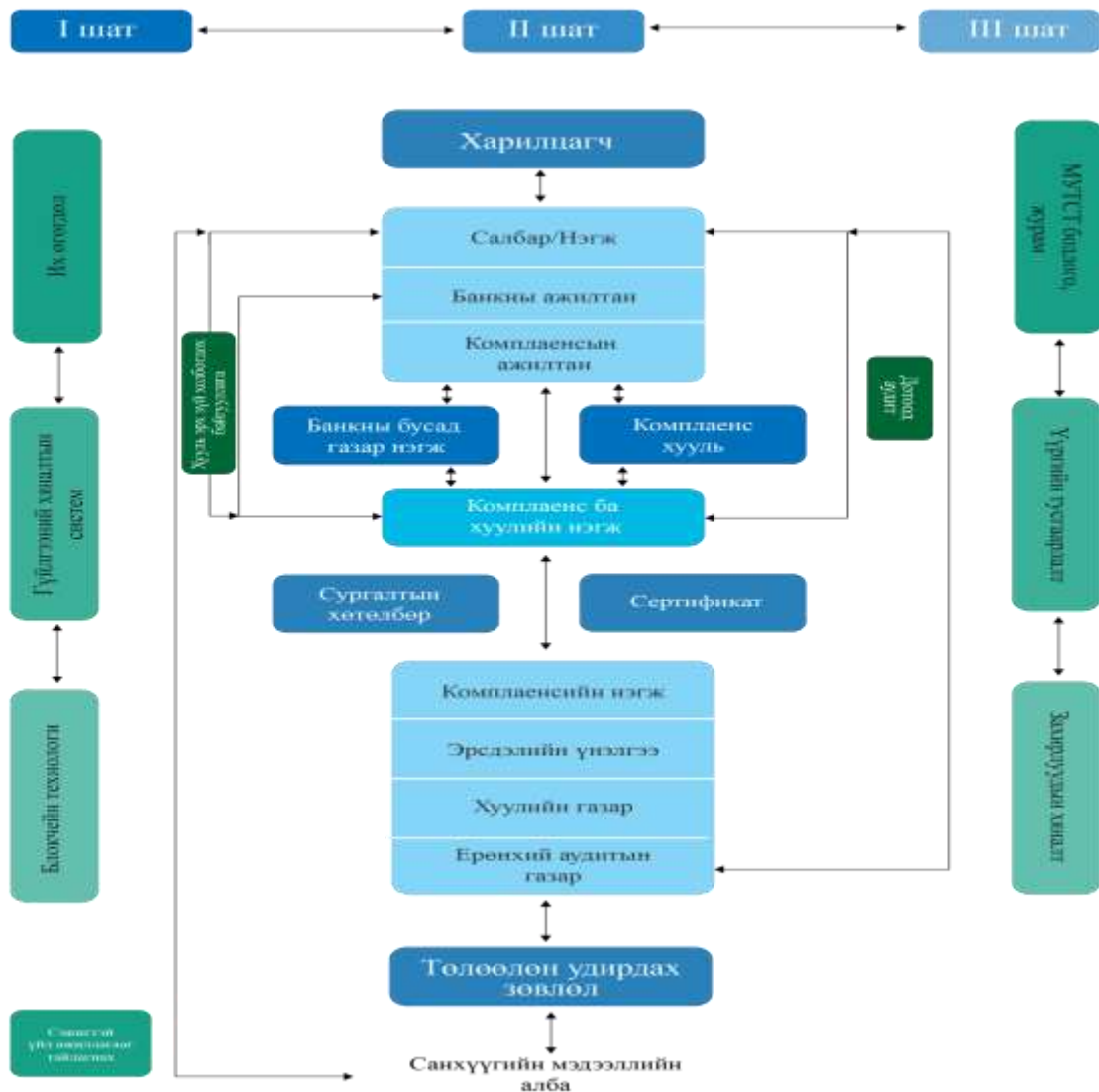
Хэмжилтийн болон судалгааны загварын үнэлгээ

Хэмжилтийн болон судалгааны загварын үнэлгээний үр дүн

Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх стратеги

Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх стратеги

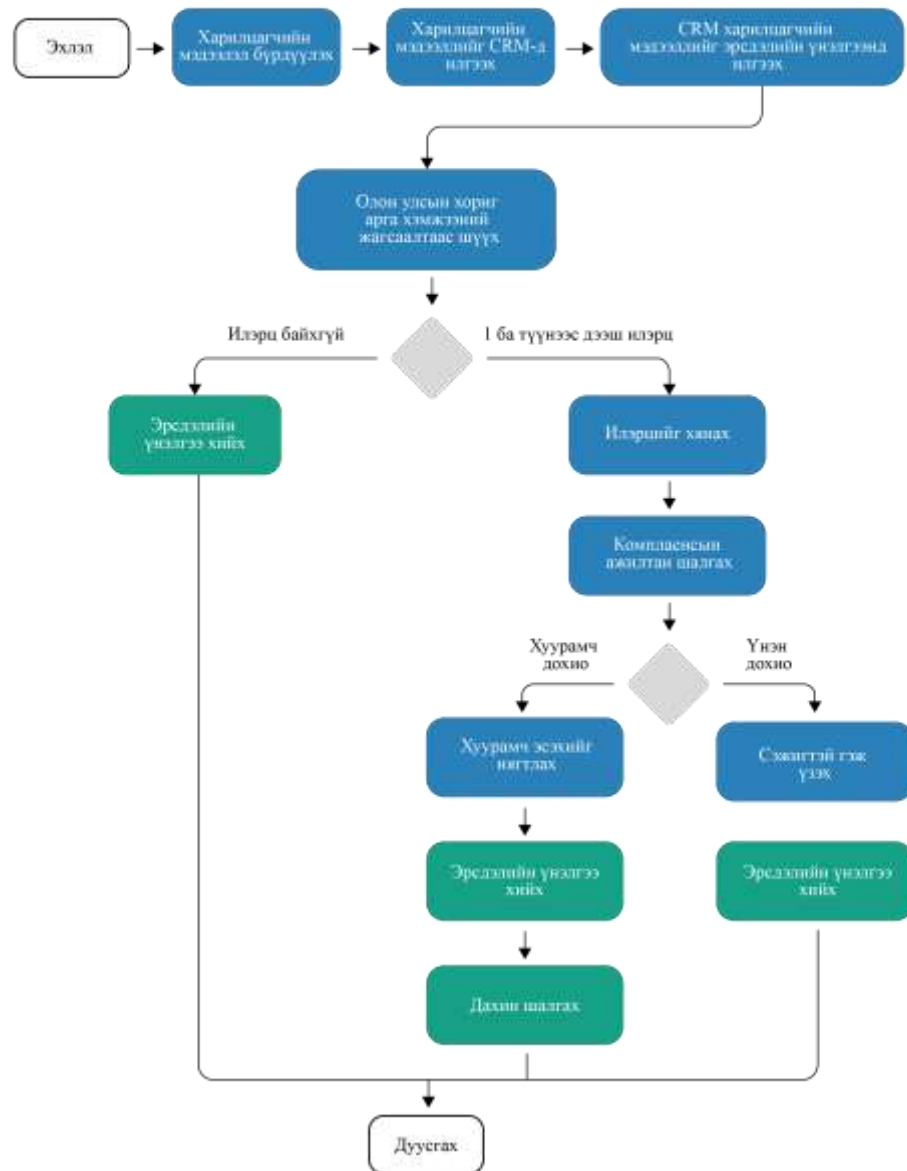
Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх сургалтын хөтөлбөрүүд

Сургалтын хөтөлбөрүүд:	Сертификаттай хөтөлбөрүүд:	Уралдаан тэмцээн болон семинар
Бүх түвшиний ажилтнуудад мөнгө угаахтай тэмцэх бодлого, журам, зохицуулалтын талаар тогтмол сургалт явуулах. Сургалтын агуулга, явуулах хэлэр ялгаатай байхаар зохицуулалтыг хийж, удирдлагын зүгээс дэмжих	Банкны ажилтнуудыг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагуудаас мөнгө угаахтай тэмцэх талаарх мэдлэг, ойлголтыг авсан гэдгийг батласан сертификат авахыг шаардах. Олон улсын мэргэшсэн байх, өөрчлөлтийг таньж мэдэх үйл ажиллагааг тасралтгүй хөгжүүлэх мэдлэг, ур чадвартай б	Банкны ажилтнуудад мөнгө угаахтай тэмцэхтэй холбоотой мэдлэг ойлголтыг бататгах зорилготой урдалдаан тэмцээн зохион байгуулах, сургалт семинаруудад хамрагдах боломжоор хангах. Зөвхөн комплаенсын ажилтнаар хязгаарлагдахгүй байх

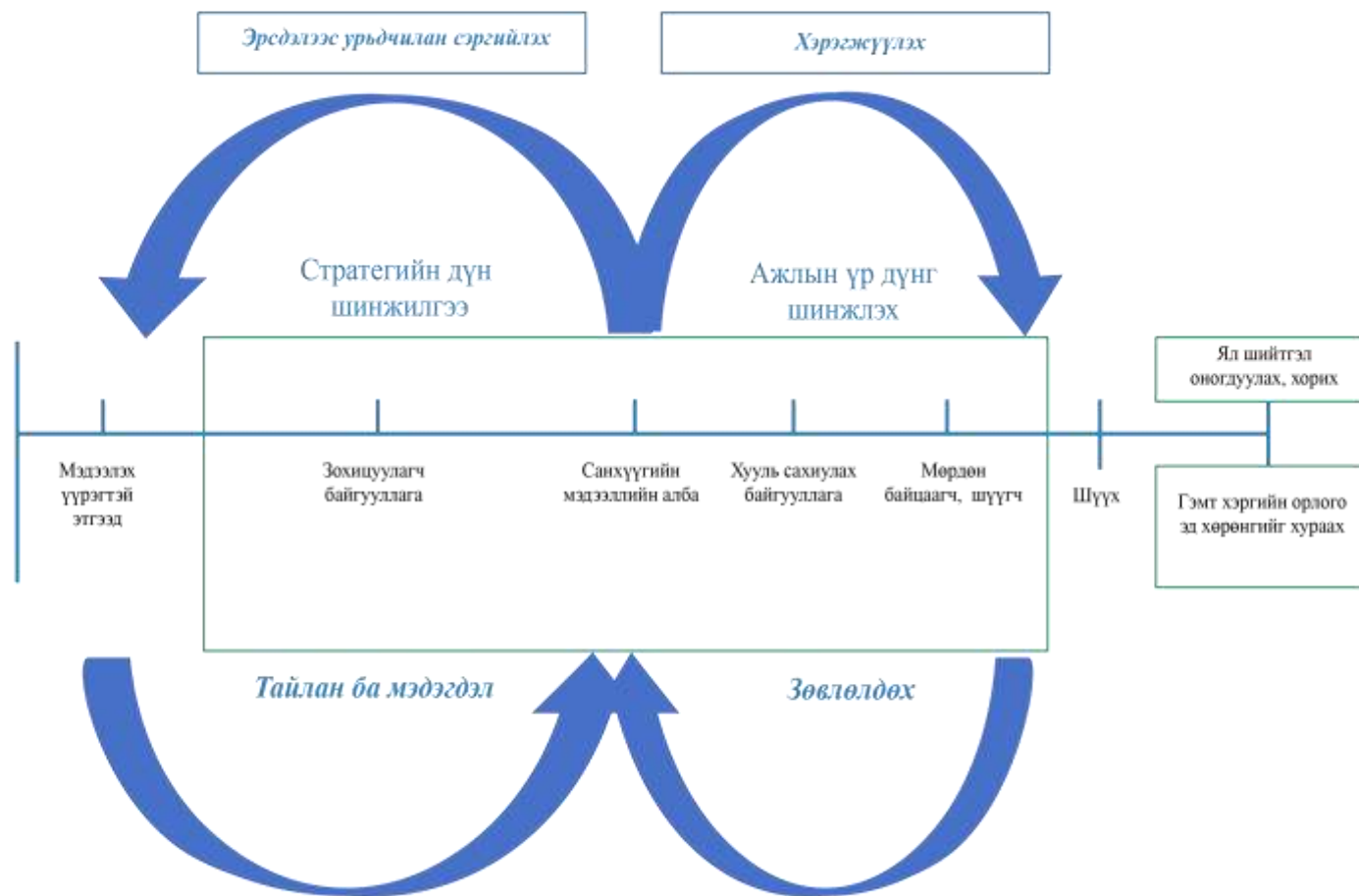
Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх стратегийн оролцогч талууд

Оролцогч талууд	Гол үүрэг
Захирлуудын зөвлөл	- Стратегийн чиглэлийг тодорхойлох, батлах - Мөнгө угаахтай тэмцэх бодлого, журмыг батлах - Хөтөлбөрийн хэрэгжилт, нөөцийн хуваарилтыг хянах
Холбогдох удирдлага	- Стратегийг хэрэгжүүлэх - Өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах - Эрсдэлийг үнэлэх, тайлагнах
Нийцлийн комплаенсын ажилтнууд	- Бодлого, журам боловсруулах, хэрэгжүүлэх - Эрсдэлийн үнэлгээ хийх - Сэжигтэй үйл ажиллагааг мэдээлэх - Сургалт, тайлагнал хийх
Дотоод аудиторууд	- Хөтөлбөрийн үр дүнтэй байдлыг үнэлэх - Аудит хийх, сайжруулах шаардлагатай талыг тодорхойлох
Мэдээллийн технологийн алба	- Технологийн дэд бүтэц хэрэгжүүлэх, хадгалах - Өгөгдлийн аюулгүй байдлыг хангах - Гүйлгээний хяналтын системийг хөгжүүлэх, шинэчлэх
Урьдчилан сэргийлэх банкны шат шатны ажилтнууд	- Харилцагчийн эрсдэлийг үнэлэх - Сэжигтэй үйл ажиллагааг илрүүлж, нийцлийн комплаенсын ажилтанд мэдээлэх - Харилцагчийн мэдээлэл баталгаажуулах, хянах
Харилцагч	- Үнэн зөв, бүрэн мэдээлэл өгөх - Банкны бодлого, журмыг дагаж мөрдөх - Хамтын ажиллагаанд оролцох

Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх стратеги

Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллгаааны бүрэлдэхүүн ба мэдээллийн урсгал

Эх сурвалж: (Судлаачийн боловсруулснаар, 2025)

- Монгол Улс саарал жагсаалтад орох эрсдэл байна
- МУТСТ зохицуулалтын орчны өөрчлөлтийг ёс зүйтэй, шударга болгох
- Харилцагчийг таньж мэдэх нэгдсэн сан дутагдалтай байдал, бүх оролцогч талуудын бодит цагийн горимоор нэвтрэх ил тод байх боломж хэрэгтэй.
- Харилцан эрсдэлийн үнэлгээний үр дүнтэй байдалд бэлтгэл хангах хэрэгтэй.
- Мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх гол хүчин зүйлсийг тодорхойллоо.
- Харилцагчийг таньж мэдэх (CDD), сэжигтэй гүйлгээний тайлагналын давтамж (ROT), дотоод хяналт ба комплаенс (CCT) нь мөнгө угаах эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тодорхойлогч хүчин зүйлс бөгөөд CDD, ROT нь хүчтэй эерэг нөлөө үзүүлж, CCT нь сул нөлөө үзүүлж байна.
- Банкны хэмжээ нэмэлт хувьсагчийг оруулж шалгаснаар томоохон банкууд жижиг банкуудтай харьцуулахад илүү өндөр мөнгө угаах эрсдэлтэй тулгарч болох эрсдэл байгааг баталж, банкны хэмжээ нь эрсдэлд өртөхөд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг байна.

- (CDD) өргөтгөсөн үйл ажиллагааны стратегийг хэрэгжүүлэх саналыг дэвшүүлж байна
- (CDD) журмыг шинээр нэвтрүүлж, холбогдох банкны салбар болон үйл ажиллагааны нэгжүүдтэй хамтран үр дүнтэй хяналт тавих хэрэгтэй
- Олон улсын төлбөр тооцоо, гадаад гүйлгээг гүйцэтгэхээс өмнө эрсдэлд суурилсан хандлагыг хэрэгжүүлж, банкны салбар дахь мөнгө угаах эрсдэлтэй санхүүгийн мөнгөн урсгалыг илрүүлэх, таслан зогсоох хяналтын механизмыг бэхжүүлэх шаардлагатай.
- Стратегийг хэрэгжүүлэхийн тулд төв банк болон Засгийн Газар нь банкны салбартай хамтран сэжигтэй гүйлгээний мэдээллийн сангаас их хэмжээний өгөгдлийг бодит цагийн горимоор шинжлэх чадвартай системийг нэвтрүүлэх хэрэгтэй.
- Мөнгө угаах гэмт хэрэг, эрсдэлийн талаар ил тод байдлыг хангасан, блокчейн технологийг нэвтрүүлж, их өгөгдлийн сан үүсгэх байдлаар технологийн сайжруулалтыг тасралтгүй хангах нь чухал байна.
- Банкны салбар дахь банкны ажилтнууд, удирдлагуудад зориулсан тогтмол сургалтын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж, мөнгө угаах эрсдэлийн талаар тухайлсан мэдлэгтэй болгох шаардлагатай байна.
- Банкны харилцагчдад мөнгө угаах эрсдэлийн талаар суурь мэдлэг олгох, олон нийтийн мэдлэг мэдээллийг тасралтгүй дээшлүүлэх, дэмжих кампанит ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулах хэрэгтэй.

- Hosny, N. (2024). Anti-Money Laundering Training for Bank Employees. . Prezi
- IMF. (2019). France: Financial Sector Assessment Program-Technical Note-Risk Analysis of Banking and Insurance Sector. . IMF
- Igarapé Institute. (2023). Money Laundering from Environmental Crime. . <https://www.jstor.org/stable/resrep51368.6>
- Ihsan, I., & Razi, A. (2012). Money laundering: A negative impact on the economy. *Global Journal of Management and Business Research*, 12(17), 1-9. . Academia.
- Imarticus. (2023). The Impact of AML Regulations on Banks and Financial Institutions. . <https://imarticus.org/blog/the-impact-of-aml-regulations-on-banks-and-financial-institutions/>
- International Monetary Fund. (2019). France: Financial Sector Assessment Program-Technical Note-Risk Analysis of Banking and Insurance Sector. . IMF
- International Monetary Fund. (2023). Anti-money laundering and combating the financing of terrorism. . IMF
- Investopedia. (2024). Risk avoidance. Investopedia. . Investopedia.
- Investopedia. (2024). Risk Management. . <https://www.investopedia.com/terms/r/risk-management.asp>
- Jaffery, I. H., & Mughal, R. A. L. (2020). Money-laundering risk and preventive measures in Pakistan. *Journal of Money Laundering Control*, 23(3), 699-714. . Emerald Insight.
- Jaffery, S., & Mughal, M. (2020). The Role of Correspondent Banking in Money Laundering: Evidence from Pakistan. *Journal of Money Laundering Control*, 23(4), 567-582.
- Jersey Financial Services Commission. (2022). Comparison: Terrorist financing, money laundering, and financing the proliferation of weapons of mass destruction. . Jersey Financial Services Commission
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133.
- Keizer, Y. (2018). Financial regulations and agency theory. *Journal of Financial Regulation*, 4(2), 123-145.
- Khelil, I., Khelif, H., & Achek, I. (2023). The economic consequences of money laundering: A review of empirical literature. *Journal of Money Laundering Control*. . Emerald Insight
- Kochanek, K. D., & Tejada-Vera, B. (2016). Money laundering and its impact on the economy. . Jersey Financial Services Commission
- Kong, L. (2023). Future trends in anti-money laundering practices in Finland. *Journal of Financial Crime*, 30(1), 123-140. . Emerald Insight.
- Kong, L. (2023). Future trends in anti-money laundering practices in Finland. *Journal of Financial Crime*, 30(1), 123-140. . Emerald Insight.
- LeBoeuf, R. A., & Shafir, E. B. (2005). Decision Making. In K. J. Holyoak & R. G. Morrison (Eds.), *The Cambridge handbook of thinking and reasoning* (pp. 243–265). Cambridge University Press.
- Learning from the Past: AML Case Studies in the Banking Sector. (2024). . Financial Crime Academy.
- Lee, J., & Kim, H. (2015). Overview of Human Trafficking in Mongolia: Current Circumstance and Legal Framework. *SSRG International Journal of Humanities and Social Science*, 2(2), 1-10. . <https://www.internationaljournalssrg.org/IJHSS/2015/Volume2-Issue2/IJHSS-V2I2P102.pdf>
- Lee, N., & Saunders, M. (2017). *Case Study Research: Design and Methods*. Sage Publications.

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА